Examen Historico Naturale

De

Crabronibus Scandinavicis

eller

Naturhistorisk Undersökning

om

Skandinaviska Silfver- och Gullmunsteklar.

Med Vidtber. Philosoph. Facultetens Tillåtelse

och

Historiæ Naturalis Docenten

G. DAHLBOMS

præsidium

kommer denna afhandling att såsom Disputationsprof pro Exercitio offentligen förs-varas på Carolinska Academiens större Lärosal

d. 5 Juni 1839 på förmiddagen,

af

GUSTAF MAGNUS VON DER **LUFT**,
Philosophiæ Studiosus af Blekingska Nationen.

LUNDÆ,
TYPIS EXCUDIT C. FR. BERLING,
UNIVERSITATIS TYPOGRAPHUS.
MDCCCXXXIX.

Kongl. Maj:sts

Trotjenare, Assesoren och Landt-Räntmästaren i Christianstad

Högädle

Herr FREDRIC JOHAN VON DER LUFT

Min Hulde Älskade Fader

tillegnas denna afhandling

såsom ett minne af vördnad, kärlek och tacksamhet

af en lydig Son

MAGNUS GUSTAF.

Rector Scholæ i Christianstad

Högärevördige och Höglärde

Herr Magister PEHR BÖKLIN

Min fordne Lärare

tacksamt och ödmjukast tillegnadt

af

GUSTAF MAGNUS VON DER LUFT.

och tandbeväpning vid basen, 5:o) bakryggens hjertarea långstrimmig, 6:o) vingarne mörkare rökskuggade, o. s. v.

Dessutom är kroppens fjun nästan omärkligt, då det deremot hos *Cr. armatus* på hufvud och thorax är ganska ansenligt. Kroppens allmänna punktur är ungefär enahanda med *armati*. Hufvudet är större, mera kubiskt och ej så platt som hos *Cr. amatus*; hufvudets diagonal skarpare inskuren; de små fördjupningar, hvari punktögonen upptagas, äro tydligare, likså den lilla gropen uppvid hvardera ögat på ömse sidor om yttre punktögat. Framryggens diagonalsnitt, hvilket saknas hos *Cr. armatus*, är här spetsvinkligt. Mellanryggens diagonal, som hos *Cr. armatus* blott synes antydd, är hos *ænescens* utbildad till en upphöjd linia. Fötternas beväpning är lika danad som hos *Crabro armatus*, blott något starkare. *Honan* har från olika håll blifvit oss tillsänd under namn af ♀ *Crabronis scutati.*

Grefve *Le Peletier De Saint Fargeau* har i sitt Crabro-system, sid. 798, beskrifvit en art med namnet *Lindenius subæneus*, hvilken, att döma af den gifna beskrifningen, tyckes vara mycket affin med vår *Crabro ænescens*; men då likväl i nyss åberopade beskrifning ingenting nämnes hvarken om hufvudets eller ryggsköldens diagonaler, ej heller om analfjällens konstruktion hos de olika könen, ha vi icke vågat antaga vår *ænescens* för identisk med *D. S:t Fargeaus subæneus*, men dock genom ett liktydigt namn velat derpå fästa de Naturforskares uppmärksamhet, som bättre än vi äro i tillfälle att närmare undersöka förhållandet.

N:o 3. *Hvitläppiga Silfvermunstekeln.* *Crabro albilabris* Auctorum exparte. ♂ ♀. Smärt $1\frac{1}{2}$—2 linier lång, obetydligt fjunig, hufvud- och bröstsidorna hvithåriga, glänsande svart med silfverhårig öfverläpp: antennskaftens undre sidor samt till en del äfven benen och tassarne svafvelgula; vingarne vattenklara, iriserande, i disken obetydligt rökskuggade: ådrorna mörkbruna, vid basen och hela radius, vinglåcken och knäna gulbruna; hufvud och thorax fint punkterade; bakryggens diagonal djup, upptill naggad: hjertarean polerad, begränsad af en grof punktkedja: sidofälten upptill glänsande och nästan släta nedtill fint och glest tvärstrimmiga, utåt begränsade af en fin hornlist innanför hvilken löper en grof punktrad; underlifvet ovalt, nästan dubbelt längre än thorax, beströdt

med ytterst fint rödbrunaktigt fjun, buksegmenternas spetskanter blanka och ljusbrunt halfgenomskinliga.

Hannen 1½—1⅓ lin. lång, framtassarnes 1:sta led temligen bred och tunn, frambenen fjunhåriga, bakre benen småtaggiga. Buken platt eller föga konkav. Öfre analfjället stort, välfdt halfcirkelformigt, gulbrunkantadt, ytan blank, grofpunkterad med slät bas. Undre analfjället dubbelt kortare än det öfre och liksom uppblåst.

Honan 1½—2 linier lång, tassarne vanliga, frambenen småtaggiga, bakre benen gröfre och starkare men alltid kort taggiga. Buken kullrig, framför spetskanten af hvarje segment en gles rad af nedhängande svartbruna punkthår. Undre analfjälet något nedböjdt halfkoniskt; i ändan kort finhårigt, disken punkterad, bas och sidor blanka. Öfre analfjället svart med beckbrun ända, långt, triangelformigt med skarp kant och afrundad spets, innanför kanten intryckt, för öfrigt plattkullrigt, blankt, glest grofpunkteradt utan hårbeläggning.

Artförändringar

a) På framryggens bakkant och skutellen en svafvelgul tvärstrimma, någon gång afbruten eller förminskad till 2 små fläckar eller prickar. Framfötternas höftleder gula och svartprickiga; framlåren hos *hannen* rödgula — hos *honan* svarta; frambenen svafvelgula med en svart långstrimma baktill; framtassarne gulhvita, de 2 sista lederna och en stor tvärfläck på hannens första led svartbruna; bakre fötternas höftleder och lår alldeles svarta med brungula knä; mellanbenen svafvelgula med brun spets och en lång svart fläck baktill, deras tassar med bruna ändar; bakbenen och deras tassar svartbruna med en blekgul ring vid basen.

b) Skutellen alldeles svart.

Angustus, 1½—2 lin. longus, leviter pubescens, lateribus capitis pleurisque albosericeis, nitidus niger labro argenteo-sericeo: scapis infra, tibiis tarsisque ex parte, sulphureis; alis aqueis irideis, disco leviter fumatis: venis fusco-brunneis, basi unacum toto radio, tegulis genubusque luteis; capite thoraceque subtiliter punctulatis; metanoti diagonali profunda, superne crenata: areola cordata polita serie punctorum profundiorum circumscripta: areolis lateralibus superne nitidis et sublævibus, inferne parce subtiliterque transverso-striolatis, extus linea laterali elevata marginatis, intra marginem profunde punctatis; abdomine ovali, subduplo longiore quam thorace, puberula tenuissima rufobrunnescente adsperso, segmentorum ventralium marginibus apicalibus brunneo subscariosis.

Mas. 1⅓—1½ lin. longus. Anticorum tarsorum articulus 1:mus latiusculus tenuis. Tibiæ anticæpubescenti-pilosæ, — posteriores spinulosæ. Venter planiusculus aut concavus. Valvula analis superior magna convexo-subsemicircularis, luteomarginata, polita, profunde punctata, basi lævissima. Valvula analis inferior superiore duplo minor, gibbosa.

Femina 1½—2 lin. longa. Tarsi normales. Tibiæ anticæ spinulosæ, — posteriores breviter (posticæ fortiter) spinosæ. Venter convexus; segmenta ventralia ante marginem apicalem in seriem transversam punctatopilosa, pilis longiusculis, pendulis fuscis. Valvula analis inferior subdeflexiuscula, semiconica, apice breviter pilosella, disco punctulata, basi lateribusque lævissima. Valvula analis superior nigra; apice obtusa rufopicea, longiuscula; marginata, intra marginem impressa; ceterum depresso-convexa, nitida, parce profunde punctata absque hirsutie.

Varietates.

a) Pronoti margo posticus et scutellum striola transversa sulphurea, interdum abrupta aut in maculas guttulasve duas contracta. Pedum anticorum trochanteres flavi, — nigropunctati; — femora *maris* lutea, — feminæ nigra; — tibiæ sulphureæ postice nigrolineatæ; — tarsi flavopallidi, articulis 2 terminalibus et macula magna in maris articulo primo nigrofuscis. Pedum posteriorum trachanteres et femora tota nigra genubus luteis; tibiæ intermediæ sulphureæ, apice brunneæ, postice macula elongata nigra: harum tarsi articulis terminalibus brunneis: tibiæ tarsique postica basi pallide flavo-annulata.

Crabro palmipes Van der Linden Obs. 2. 4. ♀.

Crabro punctum Zetterstedt Insect. Lapp. 445. 11.

b). Scutello nigro immaculato. Ceterum similis a)

Pemphedron albilabris Fabr. Piez. 316. 8.

Crabro albilabris Van der Linden Observ. 2. 65. 28. — Zetterstedt Insect. Lappon. 445. 10.

Lindenius albilabris De S:t Fargeau Annal. Entom. 795. 4.

Crabro leucostoma Panzer Fn. Germ. 15. 24.

Vistelse. I slutet af Juni samt under hela Juli och Augusti månader äro bägge förändringarne af denna art mycket allmänna på löf af Eke-, Boke- och Vide-buskar, som vexa i granskapet af sandfält eller sandfläckar, derifrån dessa små vackra djur komma flygande, dels för att uppslicka den på löfven i rikedom fällda honingsdaggen, dels för att såsom proviant för sin afföda fånga andra små mjukskaliga insekter som ditlockats af samma eller andra orsaker,

och vi ha vid sådana tillfällen ofta funnit könen af den ena artförändringen i parning med könen af andra.

2. (*Honans* antenner och fötter enkla?) *Hannens* antennsträngar inunder mer och mindre tydligt fransade af hvita hårfjun; antingen frambenen sköldbeväpnade eller framtassarnes första (öfre) leder sköldformiga. Radialfältets bihang öppet: cubitalådran, som upphör långt ifrån vingspetsen, är svagt bågformig och parallel med radius.

(*Feminæ* antennæ et pedes simplices?) *Maris:* flagella subtus pubescentia albido-sericea distinctius obsoletiusve fimbriata; — tibiæ anticæ patellatæ aut anticorum tarsorum articuli superiores scutiformes. Cellulæ radialis appendicula aperta: vena cubitali ab alæ apice longe remota, leviter arcuata, radio parallela.

N:o 4. *Handfotade Silfvermunstekeln.* *Sphex palmipes* Linné. ♂.

Liten, smärt 1½ linea lång, obetydligt fjunig, hufvud och bröstsidorna hvithåriga, glänsande svart med silfverhårig öfverläpp: antennskaftens undre sidor, en afbruten strimma på framryggens bakkant och en tvärfläck på skutellen citrongula, fötterna svarta och gulfläckiga; framtassarnes öfversta led sköldformig; vingarne smutsigt vattenklara, iriserande med mörkbruna ådror och gula vingrötter; hufvud och thorax mycket fint punkterade; bakryggens diagonal medelmåttig, upptill naggad: hjertarean vid basalsömen kort och groft långskrynklig, hennes båda hemisferer mycket små opolerade samt utåt ytterst fint snedstrimmiga: sidofälten fint tvärstrimmiga utåt begränsade af en låg fin hornlist; underlifvet ovalt, nästan dubbelt längre än thorax, beströdt med ytterst fint kort och tilltryckt rödbrunaktigt fjun, buksegmenternas spetskanter brunaktigt genomskinliga.

Parvus, angustus, 1½ lin. longus, leviter pubescens, lateribus capitis pleurisque albido-sericeis, nitidus niger labro argenteo-sericeo scapis infra, pronoti striola marginis postici abrupta scutelliqve macula transversa citrinis, pedibus nigris flavo-maculatis, tarsorum anticorum supremo articulo scutiformi; alis sordide aqueis, irideis, radice flavis, venis fusco-brunneis; capite thoraceque subtiliter punctulatis; metanoti diagonali mediocri, superne crenata: areola cordata basi breviter longitudinali-striata, hemisferiis minutis, epolitis, extus subtilissime oblique striolatis: areolis lateralibus transverse striolatis, extus tenuiter marginatis; abdomine ovali, thorace subduplo longiore, pube tenuissima rufobrunnescenti adpresso, segmentorum ventralium marginibus apicalibus brunneo-subscariosis.

Sphex palmipes Linné Syst. Nat. 2. 944. 20.